

VOORWOORD.

Ja, je wilt wel (weer) eens naar theater. Maar je twijfelt. Er is zoveel aanbod. Voor theater heb je toch flink wat voorkennis nodig? En wat mag je eigenlijk van een voorstelling verwachten?

Tijdens twintig jaar theaterpraktijk ben ik ontelbaar veel mensen tegengekomen met deze vragen. Daarom ben ik dit boekje gaan schrijven. Een gids die je van huis naar theater leidt en weer terug. Die uitnodigt om theater te bezoeken, omdat je nu weet hoe je de beste keus maakt, waar je tijdens de voorstelling allemaal op kunt letten en hoe je een nagesprek voert.

Maar bovenal: zodat jij die avontuurlijke voorstelling bezoekt en ervaart hoe bevrijdend het is om jezelf in andermans verhalen te herkennen, te lachen om je eigen tekortkomingen en hele andere aspecten van jezelf en de wereld te ontdekken. Theater laat je groeien als mens en de wereld beter begrijpen. Dat gun ik iedereen.

Cecile Brommer

Theater. Theater?

Theater is een verzamelnaam voor alle podiumkunsten die in tijd en ruimte een vertelling verbeelden. Hoe? Toneel: met tekst; muziektheater: met muziek en tekst; musical: met liedjes en dans; opera: met klassieke zang; operette: met klassieke liedjes; urban art: met muziek en beweging; mime: met alles wat de podiumkunsten te bieden hebben; performance: met wat er op dat moment en op die plek voorhanden is.

En dan is er nog multidisciplinair theater, oftewel, de combinaties: toneelspelers die aan een trapeze breakdancen, dansers die komische acts uitvoeren met een gitaar, cabaretiers die als robots het podium betreden. Dit boekje gaat over al die vormen, maar vooral over theater dat jou een inspirerende ervaring geeft.

Er zijn 3 betrouwbare bronnen bij het maken van je keuze

- 1** Je vraagt een bekende om tips. Voordeel: je kunt eerlijk advies verwachten. Nadeel: jouw kennis houdt vooral van operette en jij wilde nu net wat anders.
- 2** Je belt het theater bij jou in de buurt en vraagt wat er speelt. Met een beetje geluk tref je een kassamedewerker die je goed advies kan geven. En misschien val je wel met je neus in een fijne aanbieding.
- 3** Je leest recensies, in krant, tijdschrift of blog, en checkt de waardering (het aantal sterren). Begin bij theaterkrant.nl, hier vind je niet alleen degelijk onderbouwde kritieken, maar ook korte samenvattingen van recensies in de landelijke kranten.

De slechte keuze

Minder goede ervaringen horen erbij, moeten zelfs, om de pareltjes eruit te kunnen halen. Vergelijk het met wijn, of eten: het wijnjaar belooft engeltjes die over je tong aaien, een topkok kan de mooiste moleculaire creaties presenteren, maar het moet jou aanspreken.

De 3 regels

Regel 1: als je geen missers hebt, heb je niet avontuurlijk genoeg gekozen.

Regel 2: als je het vaker probeert, is de kans groter dat je die magistrale ervaring te pakken krijgt.

Regel 3: door veel te proeven, weet je beter wat je lekker vindt.

Theaterbezoeker, toeschouwer, publiek

Als je naar een theatervoorstelling gaat, ben je theaterbezoeker.

Zodra je plaatsneemt op de tribune, ben je toeschouwer.

Samen met alle andere toeschouwers ben je publiek.

Publiek ben je ook als je overweegt naar theater te gaan, of nooit (meer) gaat.

Theatermakers kunnen publiek trekken, aan zich binden (omdat het nog wel eens iets van hen wil zien), maar ook kwijtraken.

Theatermakers zijn stevast op zoek naar een groot publiek.

Er zijn publieksprijzen, publiekspanels en publieksprofielen.

Er is grijs, fijn, verwend, goedlachs, divers en nieuw publiek.

Publiek is er in vele smaken en op vele plekken.

Toeschouwers vind je alleen bij een voorstelling.

Je hebt je keuze gemaakt, en dan is het zover

Een theatervoorstelling bezoeken, dat is een soort cadeau dat je van iemand krijgt (misschien wel van jezelf). Je hebt een avond vrij genomen van werk, huishouden, zorg, netflix. Maar hoe vrolijk het pakpapier ook is, je weet niet wat erin zit. Ga je het leuk vinden? Past het bij je? Is het een schot in de roos en wil je er meer van? Of slaat het de plank helemaal mis?

Zoals het té vaak gaat:

Je ziet op het laatst in je agenda die voorstelling, snelt van werk naar huis, reserveert haastig nog een restaurant, bent nipt op tijd in de schouwburg, worstelt met plotselinge extreme moeheid en haalt nog maar net met enig fatsoen het applaus. Na afloop klets je wat, bent het met elkaar eens dat je er niet veel van hebt begrepen en besluit binnenkort eens naar de film te gaan.

Jouw voorbereiding

Met een goede voorbereiding word je beloond voor de moeite die je hebt gedaan om een keuze te maken, je middag of avond vrij te roosteren, iets geschikts aan te trekken, naar de voorstelling te gaan en (meestal) in het donker weer je weg naar huis terug te vinden. Zeker als je voor die avontuurlijke theatervoorstelling hebt gekozen, wil jij klaar zijn voor een ervaring die je meeneemt naar de grenzen van je brein, op reis langs gedachten en gevoelens waarvan je niet (meer) wist dat jij ze in je had.

Wat trek je aan?

Theaters zien er soms nog uit alsof we in de 19e eeuw leven (de zogenaamde bonbonnières - halfronde snoepdozen met kleurrijke taferelen langs de balkons, kroonluchters, roodpluchen stoelen en krakende trappen). Maar het theater dat er te zien is, is van deze tijd. Je hoeft dus niet in gala of rokkostuum te komen. Iets dat je aantrekt als je uit eten gaat, of op bezoek bij kennissen, is heel geschikt. Naar een try-out mag het wat gewoner, naar een première juist wat feestelijker.

Mag je je hoofddoek ophouden? Ja, graag! Theaters zitten te springen om divers publiek, dus neem ook al je vriendinnen, met hoofddoek, mee.

Schoenen

Waar je vooral op moet letten: je schoenen. Schoenen die knellen, gaan tijdens de voorstelling alleen maar meer knellen. Net als in een vliegtuig zwellen je voeten op, door het stilzitten, de warmte, de spanning. Maak ze een beetje los van tevoren.

De titel

Doe onderweg naar het theater even een kort gedachte-spelletje rond de titel. Wat denk je en voel je erbij? Is de titel met sierlijke letters geschreven of met vierkante kapitalen? Ga ervan uit dat er lang over is nagedacht. De titel lokt jou naar het theater, maar geeft ook iets over de inhoud prijs. Iemand van marketing & sales heeft verhit gediscussieerd met de regisseur. Weegt de commerciële impact zwaarder, of de waarachtigheid?

En dan begint de voorstelling

Je hebt wat informatie over de voorstelling gelezen, lekker zittende kleding aan, de schoenen los, je bent nog even naar de wc gegaan, hebt de beste plek uitgekozen en zet je mobiel op vliegtuigstand. Als je eenmaal zit, doe je een kleine ontspanningsoefening.

Rol je schouders naar voren en naar achteren.

Til ze omhoog, en laat ze dan lekker zakken.

Adem ondertussen diep in, en weer uit.

Zo.

Nu ben je klaar om ontspannen toe te schouwen.

Er is in ieder deel een deel
Van het ondeelbare geheel
Gelijk in elke kus, hoe kort
Het hele leven meegegeven wordt

Uit: Want alles is fragment van Abel Herzberg

Zoals in een goede kus heel het leven voelbaar wordt, zo zit in elk fragment dat je op toneel ziet de betekenis van de hele voorstelling besloten. Als je de details begint te onderscheiden, en verbanden kunt leggen tussen de details en het geheel, heb je meer plezier van de voorstelling.

Lege stoelen

Alleen bij theater kun je letterlijk zien of iets goed verkoopt of niet: door het aantal stoelen dat bezet is. Een genadeloze

Oeps, je kon het verhaal niet volgen...

Wat nu als er geen verhaal wás? Of in ieder geval, niet een verhaal dat je van begin tot eind meevoerde? Ja, dat kan dus. Bij urban arts of mime vinden toeschouwers dat heel gewoon, bij theater is het wennen: voorstellingen zonder plot. Vijf voorbeelden van andere vormen van samenhang die je kunt tegenkomen:

- 1 Een **thema** kan de boel bij elkaar houden. Zoals bijvoorbeeld transseksualiteit. Stel je dan een voorstelling voor die één grote transformatie is van mannen in vrouwen en andersom. Tijdens de verkleedpartijen vertellen zij persoonlijke verhalen die door hun onhandige geworstel met kleren niet alleen informatief, maar ook grappig en tragisch tegelijk worden. Er is geen hoofdpersonage, er lijken geen regels. Een klerezooi dus, zul je zeggen. Maar alles hoort toch prettig bij elkaar door het thema, dat veelzijdiger was dan jij dacht.
- 2 Een spannende samenhang is een **verzameling**, zoals van voorwerpen, uit een erfenis. Elk voorwerp heeft zijn eigen verhaal, dat afwisselend door acteurs wordt verteld, of waarover wordt gezongen of gedanst. En alle verhalen samen vertellen bijvoorbeeld over het leven van de verzamelaar.
- 3 Je kent het wel van popmuziek: **het refrein**. Een tekst of gebeurtenis op toneel kan een refrein worden door deze een aantal keer te herhalen. Klinkt een alleenspraak (monoloog) meerdere keren, bijvoorbeeld over de vraag of het beter is te leven of te sterven voor iemand die in

trouble is, dan is dat de lijm waarmee de theatermaker de voorstelling aan elkaar plakt. Maar er gebeurt nog iets: je hersens geven aan elke herhaling steeds een nieuwe betekenis. Fascinerend, niet?

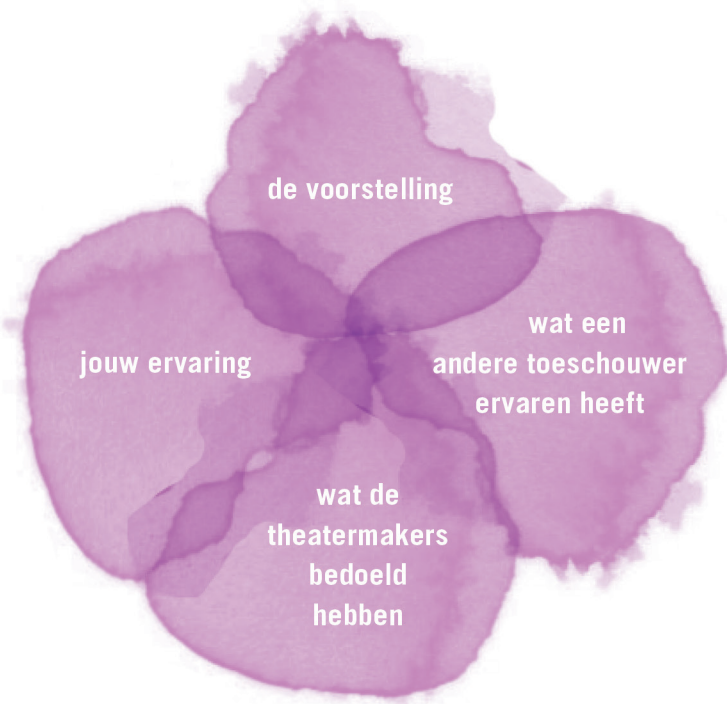
- 4 Steeds vaker tref je voorstellingen die een **game** zijn: als toeschouwer zit je niet gewoon op je stoel, maar speel je mee. De regels van het spel bepalen de samenhang, en de voorstelling eindigt als er een winnaar is (en verliezers). Maar vaak heeft de theatermaker een kwinkslag bedacht, en haal je het einde nèt niet: het blijft theater.
- 5 Op festivals tref je ze veel aan: **audiotours**. Soms zijn het wandelroutes op weg naar een (openlucht) theater waar dan de voorstelling plaatsvindt, maar soms is de wandeling zélf de voorstelling, en maak je onderweg van alles mee. Je slingert door stad of natuur, ontdekt kleine optredens in een stilstaande auto of achter winkelruiten, ontmoet aansprekende figuren en botst op vreemde objecten, of gaat zelfs bij mensen thuis naar binnen. Vaak is dan de wijk, of het landschap de hoofdpersoon en hangt alles samen omdat elk onderdeel iets over die wijk of dat landschap vertelt.

Functioneel naakt

Je zit te fantaseren over alle mogelijke betekenissen van die stoelen aan het plafond, en dan staat ineens een naakte acteur vlak voor je neus. Geen idee waarom iemand jou deze voorstelling cadeau heeft gegeven. En toevallig komt deze roze massa vlees jouw kant op, en dat blote lichaam lijkt zich over jou heen te gaan buigen. Waarom was je ook alweer op de 1e rij gaan zitten?

De waarheid, en niets dan de waarheid

Theater helpt je om subjectief te zijn; om een ander oordeel te durven hebben dan anderen. Iedereen die zegt iets te hebben ervaren, heeft gelijk, dus jij ook. Als je dat schematisch weergeeft, ziet dat er ongeveer zo uit volgens de Hongaarse schrijver die beroemd werd met zijn boeken over flow (en wiens naam je beter niet probeert uit te spreken met een hap beschuit in je mond): Csikszentmihalyi.

Digitale gespreksgroepen

Je kunt over het onderwerp van de voorstelling, en soms ook over de voorstelling zelf, fora raadplegen op internet. Op plekken waar mensen hun anonimiteit prijsgeven, is het

Theater.

Een kleine denkoefening: als niemand naar de voorstelling kijkt, is er dan wel sprake van een voorstelling? Tsja, dan bestaat ze tegelijkertijd wel én niet, zal een kwantumtheoreticus zeggen. Maar dat is wetenschap. In de praktijk geldt: zonder jou, geen theater. Punt.

Hè?

Een autodealer vertelde ooit dat een succesvol, nieuw ontwerp in eerste instantie enige weerzin oproept. Dat geldt des te meer voor goed theater. Denk je tijdens de voorstelling “Hè?”, ben je verrast, verbouwereerd, verbijsterd misschien wel, en vallen de kwartjes pas later, dan is er iets bij jou gebeurd en komt er licht op vragen over wie wij zijn en wat het leven de moeite waard maakt. Geen concrete antwoorden waar wetenschappers en journalisten naar op zoek zijn, maar inzichten die je persoonlijk verwerkt en begrijpt.

Wow!

Theater kun je de religie van het menselijke noemen. Ga je vaker naar theater, dan voel jij als mens je vertrouwen groeien. Je hebt meer kennis van je medemens en jezelf, en bent weerbaarder tegenover de verrassende en verwarrende wendingen van het leven. Dat is het cadeau dat je blijft. Geen tastbaar, materieel geschenk, maar een warme wind door je hersens, soms een orkaan, die de grenzen van je voelen en denken elastisch maakt. Na een voorstelling die dát doet, denk je dagen, maanden, of zelfs jaren later nog: “Wow!”